

УДК 336.764.768

БЄЛКІН Л.М., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Голова правління ЗАТ “Біт”

ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ЮРИДИЧНОЇ СИЛИ БІРЖОВИМ УГОДАМ, УКЛАДЕНИМ В ЕЛЕКТРОННИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СИСТЕМАХ

***Анотація.** Про юридичні проблеми визнання доказової сили біржових угод, укладених в електронних торговельних системах.*

***Аннотация.** О юридических проблемах признания доказательной силы биржевых соглашений, заключенных в электронных торговых системах.*

***Summary.** About the legal problems of confession of evidential force of Exchange business, by a prisoner in the electronic auction systems.*

***Ключові слова:** угоди, електронна торгівля, інформатизація, інформаційне право.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах ринкового середовища широке поширення отримали конкурентні способи укладання господарських договорів, в т.ч. біржові торги. Статистичні дані свідчать про тенденцію зростання кількості проведених біржових торгів на товарних біржах України [1].

Сучасний стан біржових торгів свідчить про переважний розвиток електронної біржової торгівлі (е-трейдингу) як найбільш прогресивної її форми [1 – 3]. До переваг е-трейдингу фахівці відносять, насамперед: швидкість обміну пропозиціями, можливість одночасного укладання угод на різних біржах у режимі реального часу, зниження фінансових витрат, виключення посередників та ін. Крім цього, спеціальні програми дозволяють забезпечити високий рівень конфіденційності обміну інформацією [2].

Перша електронна торговельна система (далі – ЕТС) була встановлена на Новозеландській ф'ючерсній й опціонній біржі в січні 1985 р. [2, 3]. Успіх цієї біржі перевершив усі сподівання: в 1992 р. на біржовому ринку налічувалося 5 електронних бірж; 21 ф'ючерсна біржа із 27, що залишили в якості основних публічні торги, широко застосовували е-трейдинг [3]. Надалі процес автоматизації біржової торгівлі йде досить активно як на виникаючих біржах, так і на вже існуючих. В 1990-1992 рр. кількість ЕТС на товарних біржах різко збільшилася, і нові електронні системи введені на товарних біржах Австрії, Бельгії, Фінляндії, Італії, Японії, Сінгапуру, Іспанії, Швеції, США й Великобританії [2]. Сьогодні на світовому біржовому ринку функціонує декілька електронних систем торгівлі. На ф'ючерсних біржах ще 10 років тому було запроваджено системи Globex та Project A. Система Globex Чиказької торговельної палати та система Project A Чиказької товарної біржі були розроблені інформаційною компанією Reuters Ltd, яка виступила її ініціатором, запропонувавши обладнання та програмні продукти. Термінали названих систем розміщені у Чикаго, Нью-Йорку, Лондоні, Парижі. Реєстрацією імен, користувачів, їх ідентифікацією, присвоєнням паролів, запровадженням нових контрактів тощо займається Контрольний центр.

Після 1990-х років всі новостворені біржі практикують запровадження е-трейдингу. Виключенням з правил є лише Бразильська товарна ф'ючерсна біржа, на якій торги проводяться традиційним способом [3]. Усього понад 30 товарних бірж у різних країнах використовують системи електронної торгівлі [2]. Більшість фондових

бірж, які не витримують конкуренції з електронними торговельними системами щодо торгівлі цінними паперами, намагаються приєднати до себе ф'ючерсні та опціонні біржі і у такий спосіб вижити [3].

В цих умовах біржі України явно відстають у впровадженні ЕТС. Як зазначається в роботі [3], біржі України практично не використовують системи е-трейдингу. На ту ж саму тенденцію вказується в роботі [2], де зазначається, що дотепер біржова торгівля з використанням ЕТС на товарних біржах України носить обмежений характер. Це багато в чому пояснюється відсутністю досвіду й необхідної правової бази, що відображає специфіку цієї форми біржової торгівлі. В Законі України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 09.01.07 р. № 537-V звертається увага на наявне відставання України у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари і послуги тощо.

За результатами опитувань, наведених у роботі [4], причинами низького рівня використання сфери електронної комерції в Україні респонденти назвали такі: неналежне матеріально-технічне забезпечення господарюючих суб'єктів (12,3 %), необізнаність з можливостями та перевагами цієї сфери (11,5 %), невідповідність осіб, які працюють на підприємствах, в організаціях та установах (8,1 %), неналежне ставлення держави до цього питання (19,0 %), невідповідність вітчизняного законодавства світовим стандартам (42,9 %). Опитані вважають, що для підвищення ефективності використання сфери електронної комерції необхідно внести зміни до чинного законодавства – 37,7 %, покращити інвестиційний клімат – 25,0 %, проводити роз'яснювальні компанії серед населення країни – 5,5 %, підвищити рівень життя – 31,8 % [4].

Таким чином, недосконалість українського законодавства спеціалісти вважають найважливішою перешкодою розвитку електронних біржових торгів в Україні. До того ж вказану недосконалість різноманітні контролюючі органи використовують для того, щоб поставити під сумнів легітимність електронних біржових торгів [5]. Такий стан правової основи електронної торгівлі вказує на необхідність її вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Питанням електронного документообігу та статусу електронного документа присвячена низка робіт [4, 6 – 12]. Основним положенням цих робіт є твердження про те, що статус електронного документа саме як документа не може заперечуватися тільки з тих підстав, що він існує в електронному вигляді. Так, в роботі [6] обґрунтовується, що електронний документ може виконувати усі функції звичного паперового і тому може використовуватися в електронній комерції: забезпечувати аутентифікацію відправника, гарантувати неможливість укладача документа відректися від нього, забезпечувати незмінність документа, тобто легке виявлення змін, внесених після складання. Підкреслюється, що електронний документ відноситься до письмових доказів і не може бути позбавлений доказової сили винятково на підставі електронної форми. В роботі [7] доводиться необхідність прийняття нормативних актів для прирівняння електронних та письмових документів. Ця думка частково реалізована в процесуальному законодавстві України – згідно з ч. 1 ст. 79 Кодексу адміністративного судочинства України письмовими доказами визнані документи (у тому числі електронні документи), акти, листи, телеграми, будь-які інші письмові записи, що містять в собі відомості про обставини, які мають значення для справи. В роботі [8] доводиться, що недоречно протиставляти види комунікації, виділені

за різними ознаками, наприклад, усну, документальну і електронну. Стверджується, що поняття “книга” охоплює не тільки друковані, а й електронні видання, а також рукописні та електронні документи в разі їх депонування у визначених центрах, якими повинні бути, у першу чергу, бібліотеки.

Водночас, всі ці дослідження носять, як правило, доктринальний характер і не вирішують питання законодавчого тлумачення спірних питань. Наприклад, в роботі [4] визнано за необхідне вирішити законодавчо, зокрема, проблему правомочності укладення договору в електронній формі, а саме: чи є електронні документи достатніми для фіксації договору в письмовій формі згідно з цільовим законодавством. Крім того, всі ці питання не розглядаються стосовно біржової торгівлі.

Формування цілей (постановка завдання). На підставі викладеного метою статті визначено аналіз законодавчих засад надання юридичної сили біржовим угодам, укладеним в електронних торговельних системах.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Власний практичний досвід автора свідчить про те, що поставлена в статті проблема не є надуманою і носить практичний характер. Так, на початку 2011 року деякі районні податкові інспекції м. Києва здійснили планові виїзні перевірки торговців цінними паперами, які уклали угоди з цінними паперами в ЕТС Публічного акціонерного товариства (ПАТ) “Українська біржа”. На даний момент механізм торгів на “Українській біржі” в ЕТС вважається одним з найбільш технологічних, який дозволяє забезпечити клірингові операції, тобто гарантовану поставку акцій проти платежу. Біржові угоди укладаються в електронній формі. Щоденний обсяг торгів на біржі досягає 200 млн. гривень, а загальна кількість угод з акціями, укладених, наприклад, за 1 півріччя 2011 року, становить 635414 [13]. Окремі торговці можуть укласти до 100 і більше угод на день, тобто до 2500 угод на місяць.

Але за результатами зазначених перевірок контролери не визнали доказове значення в якості первинних документів біржових угод з цінними паперами, укладених в електронній формі. З цих підстав не були визнані витрати, понесені торговцями цінними паперами на придбання цінних паперів, в результаті податок на прибуток був нарахований на повну суму валових доходів, без урахування витрат. Це призвело до донарахування учасникам біржових торгів мільйонних сум податків [5]. При цьому акти перевірки містять такі тези [5]:

а) в ході перевірки встановлено, що договори купівлі-продажу цінних паперів з вищевказаним контрагентом на підприємстві не уклались, але були відображені в податковій звітності (насправді договори укладені на біржі в системі ЕТС і візуалізовані у Виписках з Реєстру угод);

б) згідно з виписками по розрахунковому рахунку надходження або списання грошових коштів від купівлі-продажу цінних паперів з вищевказаним контрагентом не встановлено (насправді гроші обертаються на кліринговому рахунку у зберігача);

в) перехід прав власності на цінні папери (акції) підтверджується виписками по рахунку зберігача, вартість та кількість куплених та проданих акцій визначена в виписках з реєстру укладених угод ПАТ “Українська біржа” (це єдине правдиве твердження, яке, тим не менше, свідчить, що податківці бачили і купівлю, і продаж, і сплату);

г) статтею 207 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) передбачено: правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони;

г') статтею 208 ЦКУ передбачено: у письмовій формі належить вчиняти: правочини

між юридичними особами;

д) статтею 9 Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” встановлено: підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій (ч. 1); первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати такі обов’язкові реквізити: назву документа (форми); дату і місце складання; назву підприємства, від імені якого складено документ; зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції; посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення; особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції (ч. 2); у разі складання та зберігання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку на машинних носіях інформації підприємство зобов’язане за свій рахунок виготовити їх копії на паперових носіях на вимогу інших учасників господарських операцій, а також правоохоронних органів та відповідних органів у межах їх повноважень, передбачених законами (ч. 6).

У цих тезах міститься суміш некоректних посилань і правдоподібних тверджень, які породжені суперечностями українського правового регулювання. Зокрема, некоректними є посилання на статті 207, 208 ЦКУ, оскільки біржову торгівлю регулює інша норма того ж Кодексу: згідно з ч. 1 ст. 650 ЦКУ особливості укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах тощо встановлюються відповідними актами цивільного законодавства. Крім того, згідно з ч. 1 ст. 185 Господарського кодексу України до укладення господарських договорів на біржах, оптових ярмарках, публічних торгах застосовуються загальні правила укладення договорів на основі вільного волевиявлення, з урахуванням нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність відповідних бірж, ярмарків та публічних торгів. Отже, якщо біржові торги здійснюються в ЕТС, то до укладання таких договорів можуть застосуватися інші правила, ніж ті, які застосовуються до укладання договорів у традиційному режимі. Водночас ці правила повинні бути встановлені легітимними нормативно-правовими актами.

Слід зазначити, що як Закон України “Про товарну біржу”, так і Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок”, який регулює діяльність фондових бірж, надає біржам право розробляти власні правила біржової торгівлі. Так, згідно зі ст. 3 Закону України “Про товарну біржу”, товарна біржа має, зокрема, право встановлювати відповідно до цього Закону та чинного законодавства України власні правила біржової торгівлі та біржового арбітражу, які є обов’язковими для всіх учасників торгів. Згідно зі ст. 17 Закону України “Про товарну біржу”, правила біржової торгівлі розробляються відповідно до чинного законодавства і є основним документом, що регламентує порядок здійснення біржових операцій, ведення біржової торгівлі та розв’язання спорів з цих питань. Згідно з ч. 2 ст. 24 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” торгівля на фондовій біржі здійснюється за правилами фондової біржі, які затверджуються біржовою радою та реєструються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку (далі – ДКЦПФР). Однак, якщо стосовно товарних бірж норми щодо встановлення правил біржової торгівлі в ЕТС не отримали належного нормативно-правового розвитку, то для фондових бірж це питання вирішено значно послідовніше. Так, згідно з пп. 4, 5 Розділу III Правил (умов) здійснення діяльності з торгівлі цінними паперами: брокерської діяльності, дилерської діяльності, андеррайтингу, управління цінними паперами, затверджених Рішенням ДКЦПФР від 12.12.06 р. № 1449, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 23.01.07 р. за № 52/13319 і тому обов’язковим для застосування, на торгах договори укладаються з дотриманням правил

їх організаторів. У разі наявності в організатора торгівлі відповідної електронної торговельно-інформаційної мережі, яка передбачає систему електронного документообігу, допускається укладення договорів в електронній формі.

Таким чином, встановлені такі фундаментальні правила щодо оформлення договорів на фондових біржах:

а) форма укладання таких угод може мати певні особливості порівняно з позабіржовим ринком;

б) на біржах допускається укладення договорів в електронній формі;

в) таке укладання здійснюється згідно з Правилами біржі, які реєструються ДКЦПФР. Слід при цьому зазначити, що ПАТ “Українська біржа” запровадила такі Правила, які зареєстровані відповідно до вимог чинного законодавства рішенням ДКЦПФР від 18.11.08 р. № 1338 (з наступними змінами) і передбачають укладання біржових угод саме в електронній формі.

Зокрема, згідно з п. 20.19 зазначених Правил наслідком укладання біржової угоди в ЕТС є формування біржового контракту. Біржовий контракт (договір) є електронним документом, що укладається при посередництві ЕТС. Учасник торгів, підписавши Договір на проведення операцій на ринку цінних паперів, Договір про інформаційно-технічне забезпечення та Угоду про використання аналога власноручного підпису в ЕТС, погоджується з тим, що усі договори укладаються на біржі виключно на умовах, викладених у цих Правилах. Згідно із п. 20.17 Правил звіти про угоди, укладені учасником торгів, надаються учаснику торгів через Робочу станцію ЕТС в режимі реального часу. Звіт про угоду вважається наданим учаснику торгів у момент реєстрації угоди в Реєстрі угод. На вимогу учасника біржових торгів Біржа може надати йому **Випуску з Реєстру угод**, яка містить інформацію про угоди, укладені цим учасником на біржових торгах. Виписка з реєстру угод оформлюється в паперовому вигляді і затверджується печаткою Біржі та підписом уповноваженої особи Біржі.

Отже, ЕТС на фондових біржах має цілком легітимне існування, що допускає цілком легальне укладання біржових договорів в електронній формі. Крім того, згідно зі ст. 8 Закону України “Про електронні документи та електронний документообіг” юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму. Отже, ігнорування біржових угод тільки тому, що вони укладені в електронній формі, є неправомірним. Слід при цьому зазначити, що в пп. 72.1.1 п. 72.1 ст. 72 Податкового кодексу України передбачається можливість використовувати в податковому обліку інформацію, що міститься в первинних документах, які ведуться в електронному вигляді.

Однак, якщо доказову форму електронної угоди як такої заперечити важко, то заперечити її легітимність з використанням положень ст. 9 Закону України “Про бухгалтерський облік...” є цілком можливим. Саме тому контролюючі органи, в принципі не заперечуючи проти електронних документів, звертають увагу саме на ту частину вказаної норми, де зазначається, що у разі складання та зберігання первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку на машинних носіях інформації підприємство зобов’язане за свій рахунок виготовити їх копії на паперових носіях на вимогу... правоохоронних органів та відповідних органів у межах їх повноважень, передбачених законами (ч. 6).

Аналогічні норми містяться і в Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від

24.05.1995 р. № 88, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 05.06.95 р. за № 168/704. Так, згідно з пп. 2.1, 2.3 цього Положення первинні документи – це документи, створені у письмовій або електронній формі, що фіксують та підтверджують господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення. Первинні документи, створені в електронному вигляді, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи та електронний документообіг. На вимогу контролюючих або судових органів та своїх контрагентів підприємство, установа зобов'язані за свій рахунок зробити копії таких документів на паперовому носії.

За таких умов “невинна” вимога податківців виготовити паперові копії угод перетворюється в необхідність роздрукувати тисячі договорів, укладених на біржі, та створити спеціальну команду і їздити по всій країні з метою підписання роздрукованих договорів. Отже, весь сенс укладання угод в ЕТС втрачається, а сучасні біржові технології руйнуються. Це є тим більш неприпустимим, що фондові біржі є важливим чинником доступу підприємств до фінансових ресурсів та переміщення капіталу з однієї сфери в іншу, а також є своєрідним економічним барометром ділової активності [14].

За таких умов слід зазначити, що за змістом Закону України “Про електронні документи та електронний документообіг” створити копії на паперових носіях – це необов'язково відтворити паперову копію у вигляді, характерному для документа, з самого початку оформленого в паперовому вигляді. Так, згідно зі ст. 5 цього Закону, візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для сприймання його змісту людиною. Тобто, мова йде не про звичну форму документа, який з самого початку оформлюється в паперовій формі, а про відображення даних у формі, придатній для сприймання його змісту людиною. Є абсолютно очевидним, що людині зручно сприймати дані у табличній формі у вигляді Виписки з реєстру угод. Разом з тим, Виписка з реєстру угод містить по кожній угоді такі відомості:

- номер біржової угоди, який є реквізитом ідентифікації біржового контракту;

- реквізити сторін – повне найменування; ідентифікаційний код за ЄДРПОУ;

- предмет договору (купівля-продаж ЦП);

- дата та час укладання угоди, які є датою та часом укладання біржового контракту;

- відомості про ЦП – вид ЦП, код ISIN, кількість ЦП, номінальна вартість 1 ЦП, ціна 1 ЦП, сума угоди;

- відомості про емітента – назва, код ЄДРПОУ;

- відомості про клієнта, в інтересах якого ТЦП здійснена біржова угода – код клієнта (визначає ТЦП), код ЄДРПОУ, номер торговельного рахунку, відкритий в МФС, на якому обліковуються (блокуються) ЦП або гроші, для розрахунків на виконання укладеної біржової угоди;

- дата виконання угоди – на ринку заявок ця дата є одночасною з датою укладання біржової угоди та здійснення електронних записів (укладання біржового контракту); для біржових угод з відкладеним виконанням – дата виконання угоди відрізняється від дати укладання біржової угоди (біржового контракту).

Отже, всі суттєві умови будь-якої угоди в даній Виписці містяться, і в принципі складання Реєстру угод відповідає ч. 1 ст. 9 Закону України “Про бухгалтерський облік...”, відповідно до якої для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи. Однак контролери не визнають відомості про угоди з реєстру біржових угод віддзеркаленням цих угод у паперовому вигляді.

Звичайно, в даному випадку має місце суперечність між вимогами ч. 6 ст. 9 Закону України “Про бухгалтерський облік...”, як його розуміють контролери, та ст. 5 Закону України “Про електронні документи та електронний документообіг”. Очевидно, до врегулювання цих питань необхідно користуватися пп. 4.4.1 п. 4.1 ст. 4 Закону України “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами”* (“у разі коли норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або коли норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов’язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу, рішення приймається на користь платника податків”) та пп. 4.1.4 п. 4.1 ст. 4 ПК України (“презумпція правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов’язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу”). Тобто, переваги повинні надаватися платникам податків. Однак, для контролюючих органів України така поведінка дається з великим трудом.

Слід також зазначити, що нова редакція Закону України “Про інформацію” (в редакції Закону України від 13.01.11 р. № 2938-VI “Про внесення змін до Закону України “Про інформацію”) погіршує визначення електронного документа як повноправного об’єкта документообігу. Так, згідно зі ст. 27 Закону України “Про інформацію” (в попередній редакції) документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві. Первинний документ – це документ, що містить в собі вихідну інформацію. Тобто, матеріальна форма документа, зокрема, первинного, визнавалася і у випадку фіксації документованої інформації на магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або на іншому носіїві. Згідно ж з ч. 1 ст. 1 Закону України “Про інформацію” (в новій редакції від 13.01.11 р.): *“документ – матеріальний носій, що містить інформацію, основними функціями якого є її збереження та передавання у часі та просторі”; “інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді”*. Отже, способи відображення інформації на матеріальних носіях або в електронному вигляді протиставляються один одному, а відтак документ як матеріальний носій не може вважатися документом, якщо він виконаний в електронному вигляді.

Підсумки та пропозиції.

У роботі проаналізовані проблеми укладання біржових угод в електронних торговельних системах та надання їм юридичної сили. Розглянуті суперечності законодавчого регулювання цієї проблеми, які в окремих випадках можуть мати, зокрема, небажані податкові наслідки для учасників таких торгів. Запропоновані напрями удосконалення законодавства щодо функціонування електронних торговельних систем та визнання юридичної сили укладених угод. Зазначено, що доля електронних біржових угод буде також суттєво залежати від судової практики розгляду спорів з податковими органами за наслідками описаних вище перевірок.

Пропонується для безпечного, з точки зору претензій контролюючих органів,

---

* Від редакції. Закон втратив чинність з 01.01.11 р.

ведення бізнесу у вигляді участі в електронних біржових торгах внести низку змін до чинного законодавства України:

а) статтю 17 Закону України “Про товарну біржу” доповнити словами: *“На товарних біржах договори укладаються з дотриманням їх правил. У разі наявності у товарної біржі відповідної електронної торговельно-інформаційної мережі, яка передбачає систему електронного документообігу, допускається укладення договорів в електронній формі. Статус таких договорів визначається відповідно до законодавства про електронні документи та електронний документообіг”*;

б) статтю 24 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” доповнити частиною 3 такого змісту: *“У разі наявності у товарної біржі відповідної електронної торговельно-інформаційної мережі, яка передбачає систему електронного документообігу, допускається укладення договорів в електронній формі. Статус таких договорів визначається відповідно до законодавства про електронні документи та електронний документообіг”*;

в) визначення поняття “документ” в статті 1 Закону України “Про інформацію” від 13.01.11 р. наблизити до попереднього визначення, що надано у ст. 27 Закону України “Про інформацію” від 12.03.10 № : *“документ – це передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом фіксації її на папері, магнітному (електронному), кіно-, відео-, фото- або на іншому носіїві, основною функцією якого є її збереження та передавання у часі та просторі”*. Таке ж визначення зафіксувати у ДСТУ 2732:2004 “Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять”;

г) частину 6 статті 9 Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” доповнити словами: *“Виготовлення копій електронних документів на паперових носіях здійснюється з урахуванням зареєстрованих (затверджених) у встановленому законодавством порядку Правил функціонування відповідних електронних систем та відповідно до законодавства про електронні документи та електронний документообіг”*;

г) статтю 9 Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” доповнити частиною 10 такого змісту: *“Юридична сила первинного документа, створеного в електронній формі, не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму”*;

д) пункт 44.1 статті 44 Податкового кодексу України доповнити абзацом такого змісту: *“Юридична сила первинного документа, створеного в електронній формі, не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму”*.

Доля електронних біржових угод буде також суттєво залежати від судової практики розгляду спорів з податковими органами за наслідками описаних вище перевірок.

Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на встановлення у законодавстві України чітких умов застосування електронних підписів щодо електронних біржових угод.

Використана література

1. Моїсєєв Ю.О. Біржові торги як конкурентний спосіб укладання біржових угод на товарній біржі / Ю.О. Моїсєєв // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 648 – 653. – Електронне наукове фахове видання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [//www.nbuv.gov.ua/e-journals /FP/2010-4/10mjontb.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals /FP/2010-4/10mjontb.pdf)

2. Правовий режим електронної біржової торгівлі : конспект лекцій “Біржове право”. – Режим доступу : [//www.readbookz.com/book/169/5236.html](http://www.readbookz.com/book/169/5236.html)

3. Електронний трейдинг як сучасна технологія біржової торгівлі. – Режим доступу: [//www.gi.edu.ua/content/_f04_k01/material/b_s/L12.pdf](http://www.gi.edu.ua/content/_f04_k01/material/b_s/L12.pdf)
4. Желіховський В.М. Правові засади електронної комерції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В.М. Желіховський. – К., 2007. – 20 с.
5. Белкін Л. Як податківці руйнують прозорий біржовий ринок : Укладання біржових угод в електронній формі / Л. Белкін // Юридична газета. – № 24 (285). – С. 1, 7. – 14.06.2011 р.
6. Дутов М.М. Правове забезпечення розвитку електронної комерції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / М.М. Дутов. – Донецьк, 2003. – 17 с.
7. Степанова Т.В. Доказування та докази в господарському процесі України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 / Т.В. Степанова. – Донецьк, 2002. – 18 с.
8. Швецова Г.М. Документ і книга в системі соціальних комунікацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. історичних. наук : спец. 07.00.08 / Г.М. Швецова. – К., 2002. – 32 с.
9. Задорожна Н.Т. Кероване проектування документообігу в управлінських інформаційних системах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз.-мат. наук : спец. 01.05.03 / Н.Т. Задорожна. – К., 2004. – 22 с.
10. Собур С.В. Теоретичні підходи до визначення поняття “електронний документ” / С.В. Собур // Правова інформатика. – 2008. – № 4 (20). – С. 32 – 36.
11. Собур С.В. До питання поняття носія електронного документа / С.В. Собур // Правова інформатика. – 2009. – № 2 (22). – С. 40 – 44.
12. Брижко В.М. Про сучасну інформаційну політику / В.М. Брижко // Правова інформатика. – 2009. – № 2 (22). – С. 31 – 43.
13. Сайт “Української біржі”. – Режим доступу : [//www.ux.ua/ru/marketdata/marketresults.aspx](http://www.ux.ua/ru/marketdata/marketresults.aspx)
14. Фінансовий словник / Л.П. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – [4-е вид., випр. та доп.]. – К. : Т-во “Знання”, КОО; – Л.: Вид-во Львів банк. ін-ту НБУ. – 566 с. – ISBN 966-7330-42-7; ISBN 966-620-103-8.

~~~~~ * * * ~~~~~